

Sisäilmakorjausten onnistumisen varmentaminen

Taija Poutiainen
7.6.2017

VAHANEN

Johdanto

- Sisäilmaongelmaisen rakennuksen korjaushanke kestää tyypillisesti 2-5 vuotta.
- Rakennuksen korjaaminen ja korjausten onnistumisen varmentaminen koetaan usein vaikeaksi, koska:
  - sisäilmaongelmiin voi olla useita syitä
  - korjausprosessi on laaja ja monivaiheinen
  - korjaustyössä on useita osapuolia
  - korjausten aikana voi tulla esiin uusia havaitsemattomia ongelmia
  - korjausten onnistumisen varmentamiseen ei ole olemassa selkeitä valtakunnallisia ohjeita ja
  - seuranta ei yleensä pitkäaikaisesti tehdä

Aineisto ja menetelmät

- Korjaushankkeen eri vaiheille ja korjaustöille on olemassa erilaisia laadunvarmistuskeinoja ja korjausten onnistumista voidaan todentaa riittävän huolellisen valvonnan ja dokumentoinnin avulla.
- Korjausten jälkeistä seuranta ja onnistumisen varmentamista voidaan tehdä erilaisin kyselyin ja mittauksin, mutta seurantamenetelmiä ei ole usein ennakolta suunniteltu ja seuranta tehdään vain vähän.
- Tässä työssä on ollut tavoitteena esittää kirjallisuuteen ja kokemukseen perustuvia toimivia menetelmiä sisäilmakorjausten onnistumisen varmentamiseen.

Sisäilmakorjausprosessin alkaminen

- Sisäilmakorjausprosessi alkaa käyttäjien havaitsemista vaurioista tai heidän kokemasta haitasta tai oireilusta, josta ilmoitetaan kiinteistön omistajalle.
- Tyypillisiä sisäilmaongelmien aiheuttajia ovat: veto, kylmät pinnat, korkea tai matala lämpötila, ilmanvaihdon puutteet, rakennus- tai sisustusmateriaalien kemialliset päästöt, pölyt, kuidut, ulkoilmasta tai ihmisten toiminnasta aiheutuvat epäpuhtaudet tai kosteusvaurion aiheuttama mikrobikasvusto.
- Virheellinen ylläpito tai siivouksen puutteet voivat myös heikentää sisäilman laatua.
- Selvitysvaiheen alussa kohteeseen tehdään katselmuskäynti ja laaditaan kohteen tutkimussuunnitelma.
- Käyttäjille voidaan tehdä myös käyttäjä- tai sisäilmastokysely.

Tutkimukset ja hankesuunnittelu

- Sisäilmaongelmaisen rakennuksen sisäilma-, rakenne- ja talotekniset kuntotutkimukset ja selvitykset tehdään kattavin mittauksin ja näytteenotoin hankesuunnittelun aikana.
- Kuntotutkimusraportissa esitetään sisäilmaongelmien aiheuttajat, vaurioiden ja ongelmien laajuus sekä korjattavat asiat, korjausten laajuuden, kiireellisyyden ja altistumisolosuhteiden arvio sekä tarvittaessa lääkärin laatima terveydellisen merkityksen arvio.
- Vaurioiden ja sisäilmaongelmien syyn löytäminen, oikean laajuuden ja korjausmenetelmien määrittely muodostavat edellytykset korjausten onnistumiselle.
- Korjausten tavoitetaso, hankkeen laatuvaatimukset ja urakoitsijalta edellytettävät laadunvarmistustoimenpiteet sekä korjausten jälkeen tehtävä seuranta tulisi määrittää hankesuunnittelun aikana.

Korjaussuunnittelu

- Korjaussuunnitelmista tulee selvittää korjattavat rakenteet, korjausten laajuus, korjaustapa sekä käytettävät materiaalit.
- Lisäksi esitetään materiaalien kuivumisajat, vaadittavat mallityöt, niiden laajuus ja hyväksymistapa, purku- ja muut katselmukset, laadunvarmistustoimenpiteet, suojaukset, osastoinnit, työnaikainen siivous ja loppusiivouksen taso.
- Suunnitteluvaiheessa asetetaan mitattavissa olevat tavoitteet korjaushankkeelle, sisäympäristön laadulle sekä korjausten jälkeiselle käyttäjien hyvinvoinnille laatimalla laadunvarmistus- ja seurantasuunnitelma.
- Laadunvarmistus- ja seurantasuunnitelmassa kuvataan työnaikainen laadunvarmistus, vastuut ja työvaiheiden dokumentointi, työmaanaikainen siivous, loppusiivouksen laadunvarmistus sekä korjausten onnistumisen seurantamenetelmät ja -mittaukset.

Korjaustyöt

- Ennen korjaustöiden alkua tilaaja valitsee korjaushankkeelle vastuuhenkilöt.
- Korjaustyöhön valittavalla valvojalla tulisi olla kokemusta sisäilmaongelmaisista kohteista ja niiden korjaamisesta.
- Kohteeseen valittavalla urakoitsijalla tulisi olla kokemusta sisäilmaongelmien korjaustöistä ja niissä tarvittavista purku- ja korjaustyön osastoinneista ja suojauksista, purku- ja korjaustavoista sekä kosteudenhallinnasta ja siivouksesta.
- Urakoitsijan valinnan jälkeen tilaaja järjestää työn aloituskokouksen, johon osallistuvat tilaaja, pääurakoitsija, rakennuttaja, valvoja, suunnittelija ja hankkeesta riippuen materiaalitoimittaja ja aliurakoitsijoita.
- Aloituskokouksessa voivat olla mukana myös käyttäjien edustaja, korjaushankkeen sisäilma-asiantuntija ja kuntotutkimukset tehneet henkilöt.

Korjaustöiden laadunvarmistus

- Korjaustyön aikainen laatu voidaan varmistaa valvonnalla, katselmuksilla, mittauksilla ja tutkimuksilla.
- Urakoitsijan vastuulla on korjaustyön laadunvalvonta.
- Valvoja huolehtii, että rakennushanke toteutetaan urakkasopimukseen kuuluvien kaupallisten ja teknisten asiakirjojen mukaisesti.
- Valvoja huolehtii myös, että mallityöt ja laadunvarmistus tehdään laadunvarmistusasiakirjojen mukaisesti ja muita työvaiheita tarkastetaan tarpeen mukaan.
- Lisäksi valvontaa suorittavat viranomaiset, urakoitsijat, suunnittelijat ja mahdolliset erikoisvalvojat.
- Korjaustyön laadunvarmistuksen tavoitteet ja vaatimukset tulee asettaa jo hankkeen alussa ja niiden toteutumista tulee seurata.
- Korjaukset tulee dokumentoida valokuvin sekä tarkastusmuistioilla ja pöytäkirjoilla.

Korjaustyön onnistumisen varmentaminen

- Ennen kohteen valmistumista suoritetaan tarkistusmittaukset, joilla varmistetaan, että korjaukset on tehty asianmukaisesti ja laitteet ovat vastaanoton edellyttämässä kunnossa.
- Taloteknisten järjestelmien toimivuus tarkastetaan toimintakokein.
- Ilmanvaihdon tarkastelussa tulisi ilmamäärien lisäksi mitata myös rakennuksen painesuhteita ja varmistaa ilmanvaihtojärjestelmän puhtaus.
- Rakenneteknisten korjausten osalta varmistus perustuu pääosin valmiin rakenteen katselmointiin ja puhtauden tarkastamiseen.
- Luovutusvaiheen aikana kootaan kohteen käyttö- ja huolto-ohjeet ja järjestetään omistajalle, huoltohenkilöstölle ja käyttäjille opastus rakennuksen käyttöön.
- Korjausten valmistuttua järjestetään hankkeen vastaanottotarkastus, jonka jälkeen rakentamisvaihe päättyy ja kohde luovutetaan käyttäjille.
- Rakennushanke päättyy takuutarkastukseen ja takuiden luovuttamiseen.
- Vastaanotto- ja takuutarkastukset ovat osa korjaustyön onnistumisen varmentamista.

Sisäilmakorjausten jälkeinen seuranta ja korjausten onnistumisen varmentaminen

- Sisäilmakorjausten onnistumista tulee seurata korjausten valmistumisen jälkeen, sillä säännöllisellä seurannalla pystytään varmistamaan aiemmin havaittujen ongelmien poistuminen.
- Laadunvarmistusasiakirjoissa määritellään korjausten jälkeiset seurantatoimet, joiden tarkoituksena on varmentaa ja todentaa korjausten onnistuminen.
- Korjausten onnistumista voidaan arvioida aistinvaraisilla tarkastuksilla sekä erilaisilla mittauksilla ja käyttäjä- tai sisäilmastokyselyillä.
- Korjausten onnistumisen seurantamenetelmät, tarkastustiheys ja laadun tavoitetaso määritellään kohdekohtaisesti.
- Tuloksia verrataan ennen korjausta tehtyihin mittaustuloksiin ja havaintoihin sekä viranomaisten antamiin ohjeellisiin viitearvoihin sekä laadunvarmistus- ja seurantasuunnitelmassa määritettyihin tavoitteisiin.

Korjausten onnistumisen seurantamenetelmiä

- Korjausten jälkeinen seuranta voi sisältää :
  - tilojen aistinvaraisen katselmuksen
  - käyttäjille tehtävän haastattelun
  - käyttäjä- tai sisäilmastokyselyn
  - ilmanvaihdon ja rakennusautomaation tarkastuksen
  - paine-erojen sekä sisäilmaolosuhteiden seurannan
  - rakenteiden tiiviyyden tarkastamisen merkkiainekokein
  - rakenteiden kosteuden seurannan sekä
  - pinnoilta tai sisäilmasta otettavia pöly-, mikrobi- tai kemiallisten yhdisteiden näytteitä kohteessa esiintyneistä sisäilmaongelmista riippuen

Sisäilmakorjausten onnistumisen seuranta- ja arviointimenetelmiä sekä ajankohtia

Toimenpiteet korjausten onnistumisen arvoimiseksi korjausten valmistumisen ja tilojen käyttöönoton jälkeen	Seurannan ajankohta		
	Kahden kuukauden kuluttua	Yhden vuoden kuluttua	Viiden vuoden kuluttua
Siivoustason tarkastus silvämääräisesti, tarvittaessa pölymäärämittarilla ja/tai näytteenotolla (pyyhintäpölynäyte, geeliteippi)	x	x	x
Rakenteiden ilmatiivys aistinvaraisesti merkkiainetekniikalla, tarvittaessa lämpökamerakuvauksella	x	x	x
Ilmanvaihtojärjestelmän toimivuus ilmamäärämittaukset, painesuhteet, tuloilmakanaviston puhtauden tarkastus	tarvittaessa*	tarvittaessa	x
Sisäilman kemialliset ja mikrobiologiset pitoisuudet ilmanäytteenotto (mikrobit, VOC, NH ₃ , jne.)	ei	tarvittaessa	Tarvittaessa

* Ilmanvaihtojärjestelmä säädetään aina heti korjauksen jälkeen, joskus esim. olosuhdemittausten tulosten perusteella pitää säätää myöhemmin uudestaan. (Laine, 2014)

Sisäilmakorjausten onnistumisen arviointi

- Sisäilmakorjausten onnistumisen arviointiperusteita on, että korjaukset tehdään ja dokumentoidaan suunnitelmien ja ohjeiden mukaan asetettuja laatutavoitteita vastaaviksi, sisäilmahaitta poistuu ja olosuhde- ja oirevalitukset vähenevät korjauksia edeltävään tilanteeseen nähden.
- Useimmiten korjausten onnistuminen voidaan varmuudella varmentaa ainoastaan rakennuksen kunnon ja olosuhteiden pitkäaikaisella seurannalla.
- Käyttäjiltä saatu palaute on tärkein arviointiperuste korjausten onnistumisen arvioinnissa, joka voidaan kerätä käyttäjä- tai sisäilmastokyselyillä ennen ja jälkeen korjausten.
- Tavoitteiden saavuttaminen ja korjausten onnistuminen voidaan todeta arvioimalla tehdyt korjaukset, seuraamalla sisäilman laatua sekä käyttäjien terveydentilaa ja kokemuksia tiloista, arvioimalla kiinteistöhuollon ja ylläpidon laatua sekä korjausprosessin aikaista viestintää.

Sisäilmakorjausten onnistumisen arviointi

KORJAUSTEN ARVIOINTILOMAKE

Tämä tarkastuslista on tarkoitettu sisäilmasto-ongelmien korjausten arviointiin, jossa tarkastellaan koko korjauksiin johtanutta prosessia ja korjausten aikaista toimintaa. Samalla tämä toimii muistilistana tarvittavista toimenpiteistä korjausten onnistumisen varmistamiseksi.

toimenpide	pvm	toteuttaja/arvioija	arvio tilanteesta *
1 Tehdyt tutkimukset ja selvitykset			
1.1 Sisäilmastokysely / Työterveyshuollon tekemä selvitys sairastuvuudesta tai oireilusta			
1.2 rakennustekninen selvitys			
1.3 Iv-tekniinen selvitys			
1.4 Mikrobiologinen näytteenotto			
1.5 Muut näytteet			
1.6 Viestintä (mm. tavoitteista ja seurannasta sopiminen)			
2 Korjaussuunnittelu			
2.1 Rakennussuunnittelu			
2.2 Iv-suunnittelu			
2.3 Työmaa- ja suojaussuunnittelu			
2.4 Muu tarvittava suunnittelu			
3 Korjausten toteutus			
3.1 Korjausten aikainen suojaus			
3.2 Tilan erillinen alipaineistus			
3.3 Ilmanvaihdon suojaus			
3.4 Vaurioituneen materiaalin poisto/käsittely			
3.5 Purkumateriaalin käsittely			
3.6 Vaurion aiheuttajan poistaminen			
3.7 Korjaustyön toteutus			
3.8 Ilmanvaihdon säätäminen			
4 Korjausten jälkeinen siivous			
4.1 Kaikkien pintojen imurointi (HEPA-suodatin)			
4.2 Kaikkien pintojen pyyhintä			
4.3 Suojausten purkaminen			
4.4 Irtaimiston puhdistus			
5 Korjausten jälkeinen seuranta			
5.1 Aiemmin sovitun seurannan toteuttaminen (ks. kohta 2.5)			
5.2 Sisäilmastokysely			
5.3 Mikrobimittaukset			
5.4 Iv-kanavien puhtauden arviointi			
5.5 Kuitumittaukset			
5.6 Ilmämäärien tarkastaminen			
5.7 Muut sovitut mittaukset			
5.8 Tiedotus			
5.9 Jatko seurannasta sopiminen			

* Arviointi: kunnossa / puutteellinen / ei tehty / - (ei kuulu tarkastelun piiriin)

- Tehdyt tutkimukset ja selvitykset
  - Sisäilmastokysely, rakennustekninen ja iv-tekniinen selvitys, mikrobiologinen näytteenotto, muut näytteet, viestintä
- Korjaussuunnittelu
  - Rakennussuunnittelu, iv-suunnittelu, työmaa- ja suojaussuunnittelu, muu tarvittava suunnittelu
- Korjausten toteutus
  - Korjausten aikainen suojaus, alipaineistus, ilmanvaihdon suojaus, vaurioituneen materiaalin poisto ja käsittely, purkumateriaalin käsittely, vaurion aiheuttajan poistaminen, korjaustyön toteutus, ilmanvaihdon säätäminen
- Korjausten jälkeinen siivous
  - Kaikkien pintojen imurointi ja pyyhintä, suojausten purkaminen, irtaimiston puhdistus
- Korjausten jälkeinen seuranta
  - Seurannan toteuttaminen, sisäilmastokysely, mikrobimittaukset, iv-kanavien puhtauden arviointi, kuitumittaukset, ilmämäärien tarkastaminen, muut sovitut mittaukset, tiedotus, jatko seurannasta sopiminen

(Salonen ym, 2011)

Tiedonkulku ja tiedottaminen

- Tiedonkulku sisäilmakorjausten eri osapuolten välillä on merkittävää hankkeen onnistumisen kannalta.
- Viestintämenetelmiä ovat kirjalliset tiedotteet, keskustelu- ja tiedotustilaisuudet sekä tutustumiskierrokset työmaalle.
- Yksiselitteisillä ja huolellisesti laadituilla tiedotteilla vältetään väärinymmärryksiä ja edistetään hankkeen edistymistä.
- Aktiivinen ja vuorovaikutteinen viestintä lievittää pelkoja ja käyttäjien tyytyväisyys korjauksiin kasvaa.
- Korjaustyön seurannalla ja onnistumisen arvioinnilla voidaan tehdä saavutetut parannukset kaikille näkyviksi, mikä rauhoittaa tilannetta ja vähentää epäluottamusta korjausten onnistumiseen.

Yhteenveto

- Sisäilmakorjaushankkeen tavoitteena on poistaa ja korjata sisäilmaongelman aiheuttajat niin, että käyttäjien oireilu loppuu ja ettei vauriot uusiudu.
- Sisäilmaongelmien poistuminen ja korjausten onnistuminen riippuu siitä, onko sisäilma-ongelmien aiheuttaja tunnistettu, tehty laadukkaat suunnitelmat ja onko korjaukset toteutettu suunnitelmien mukaan.
- Laadunvarmistus ja korjausten onnistumisen varmentaminen on tärkeää ja tulee tehdä koko korjausprosessin ajan, jotta voidaan varmistaa sisäilmaongelmien aiheuttajien poistuminen.
- Korjausten onnistumisen varmentamista tehdään erilaisilla laadunvarmistustoimenpiteillä, valvonnalla, katselmuksilla sekä mittauksilla ja tutkimuksilla.
- Kokeneet ja asiantuntevat kuntotutkijat, suunnittelijat, urakoitsijat, valvojat sekä projektihenkilöt yhteistyössä toimillaan varmistavat korjausten onnistuneen lopputuloksen.

Yhteenveto

- Korjaushanke on onnistunut, kun korjaukset ovat suunnitelmien mukaan tehty ja teknisesti toimivia, ja korjausten onnistuminen on varmennettu huolellisella valvonnalla ja dokumentaatiolla sekä tarkastuksilla ja mittauksilla.
- Ongelmallisissa sisäilmakohteissa korjausten jälkeisellä seurannalla voidaan saada hyödyllistä tietoa kohteen sisäilman laadusta ja taloteknisten järjestelmien toimivuudesta.
- Korjausten seurantamenetelmiä ovat käyttäjille pidettävä sisäilmastokysely, olosuhteiden jatkuvakestoinen mittaus, sisäilmanäytteiden otto, rakenteiden ilmatiivyyden tarkastus merkkiainekokeilla ja kosteuksien havainnointi.
- Yleensä korjausten onnistumista seurataan n. 2 kk kuluttua tilojen käyttöönotosta, toisen kerran ennen 2-vuotistakuutarkastusta ja mahdollisesti vielä 5 vuotta korjausten jälkeen.
- Käyttäjien kokemus tilojen sisäilmasta on merkittävä arviointiperuste, mutta täysin oireettomaan tilanteeseen on vaikea päästä.
- Korjausten jälkeisellä seurannalla voidaan viestiä käyttäjille, että korjaukset ovat onnistuneet ja kiinteistöstä pidetään huolta ja puutteisiin voidaan reagoida nopeasti.

Kiitokset

- Kiitokset Miia Pitkärannalle, Katariina Laineelle, Katja Tähtiselle ja Helmi Kokotille, jotka ohjasivat opinnäytetyötäni.
- Lopuksi kiitos myös muille RTA2-kurssilaisille, Meri Hietalalle ja Arja Vainiolle, joiden kanssa RTA-opintoja ja opinnäytetöitä on yhdessä työstitetty.